

PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG CÂY TỎI LÝ SƠN - TỈNH QUẢNG NGÃI

Ths. Nguyễn Thị Huyền

Đại học Phạm Văn Đồng

Email: huyenpdu@gmail.com

PGS.TS. Nguyễn Ngọc Huyền

Đại học Kinh tế Quốc dân

Nói đến Quảng Ngãi, người ta nghĩ đến một trong những sản phẩm khá nổi tiếng- tỏi Lý Sơn. Tỏi Lý Sơn đã được người tiêu dùng biết đến từ lâu bởi hương vị thơm dịu, cay dịu và có hàm lượng tinh dầu cao đặc trưng hiếm có. Đặc biệt, tháng 12/2007 tỏi Lý Sơn đã được Cục Sở hữu Trí tuệ Việt Nam cấp giấy chứng nhận đăng ký nhãn hiệu tập thể và đã được UBND huyện Lý Sơn long trọng tổ chức lễ công bố rộng rãi nhãn hiệu tập thể hành tỏi Lý Sơn vào tháng 10 năm 2009, mở ra một cơ hội mới với niềm hy vọng lớn lao cho người dân huyện đảo Lý Sơn. Sau hơn 3 năm công bố nhãn hiệu, mặc dù đã đạt được một số kết quả tích cực nhưng việc phát triển cây tỏi Lý Sơn vẫn còn nhiều vấn đề cần xem xét.

Từ khóa: tỏi Lý Sơn, nhãn hiệu tập thể, sản xuất, tiêu thụ, người nông dân, Quảng Ngãi

1. Vai trò của cây tỏi trong đời sống người dân huyện đảo Lý Sơn

Lý Sơn là huyện đảo duy nhất của tỉnh Quảng Ngãi, cách đất liền khoảng 30 km. Lý Sơn có 03 đơn vị hành chính cấp xã là: An Vĩnh, An Hải và xã An Bình. Tổng diện tích tự nhiên: 999,7 km², dân số khoảng 21.500 người. Lý Sơn có khí hậu mang tính chất đặc trưng của khí hậu nhiệt đới gió mùa với hai mùa rõ rệt, điều kiện khí hậu thuận lợi cho sản xuất nông nghiệp, nhất là cây hành và cây tỏi.

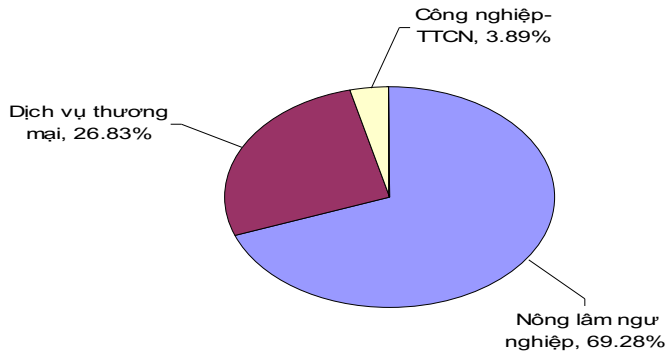
Hiện nay, Lý Sơn vẫn chưa có điện (chỉ được cung cấp điện từ 17h đến 23h), giao thông cách trở, vì vậy hầu như ngành công nghiệp và tiểu thủ công nghiệp bị bỏ ngỏ, việc phát triển chỉ mang tính nhỏ lẻ, manh mún mang tính chất hộ gia đình như: sản xuất đá lạnh, sơ chế hải sản, may mặc, mộc dân dụng, chế biến nước mắm, toàn bộ ngành chỉ chiếm khoảng gần 4% giá trị sản xuất của huyện hàng năm.

Dịch vụ - thương mại là ngành phát triển ở Lý Sơn vì đặc trưng về lãnh thổ, lại ít tự sản xuất được

nên hầu hết các mặt hàng được cung ứng từ đất liền, giá trị từ ngành này tăng mạnh hàng năm. Nhưng hoạt động thương mại chủ yếu lưu thông bằng đường thủy, vào mùa biển động đảo bị chia cắt thì việc cung ứng hàng hóa từ đất liền ra đảo và ngược lại hết sức khó khăn. Hơn nữa, hệ thống thương mại, dịch vụ của huyện hầu như chưa phát triển, chủ yếu là các chợ nhỏ và các điểm buôn bán nhỏ lẻ, do vậy, việc phân phối hàng hoá từ chính sản phẩm của người dân đảo (như hành, tỏi, hải sản) ra bên ngoài cũng hết sức khó khăn.

Phần lớn người dân lao động trong ngành nông lâm thủy sản, chủ yếu là đánh bắt thủy sản và trồng trọt, chiếm khoảng 80% lực lượng lao động và tạo ra 69,28% tổng giá trị sản xuất của huyện hàng năm. Thủy sản là ngành mũi nhọn của huyện đảo Lý Sơn nhưng vài năm gần đây, do điều kiện về thời tiết, thường xuyên hứng chịu bão, triều cường nên thiệt hại về người và của khá lớn; ngư trường ngày càng cạn kiệt do mật độ khai thác quá cao; một số tàu thuyền đánh bắt xa bờ lại thường xuyên bị tàu nước

Biểu đồ 1: Cơ cấu kinh tế huyện đảo Lý Sơn bình quân giai đoạn 2006-2011

Nguồn: Tổng hợp từ báo cáo thực hiện nhiệm vụ của huyện đảo Lý Sơn giai đoạn 2006-2011

ngoài bắt giừ, tịch thu tài sản, cộng thêm giá dầu tăng nên nhiều hộ dân chuyển sang trồng trọt, chủ yếu là hành và tỏi, đặc biệt là từ khi có thương hiệu, niềm hy vọng người dân dành cho tỏi cao hơn.

Cứ vào tháng 9, tháng 10 hàng năm là người dân Lý Sơn lại bắt đầu trồng tỏi và thu hoạch khoảng từ tháng 2 đến tháng 3 năm sau, vì vậy mà người ta hay gọi là vụ tỏi Đông Xuân. Mặc dù để sản xuất được tỏi thành phẩm người dân đã phải lao động rất vất vả, tỷ mỷ trong điều kiện khó khăn nhưng họ vẫn không thể bỏ nghề này bởi ở đảo này không phải ai cũng có thể đi biển được. Vì vậy, cuộc sống của họ gắn liền với cây tỏi, với giá tỏi lên xuống. Việc phát triển của cây tỏi Lý Sơn rất có ý nghĩa với người dân huyện đảo.

Theo bảng 1, ta cũng thấy rằng trong khoảng 1100ha dành cho nông nghiệp thì riêng cây tỏi đã chiếm trung bình khoảng 1/4 diện tích đất trồng. Và với gần 300 ha trồng tỏi, mỗi năm Lý Sơn cung ứng ra thị trường khoảng 1800 tấn tỏi khô. Nếu giá trị cây tỏi được nâng lên, thị trường rộng lớn hơn thì Lý Sơn vẫn có khả năng mở rộng diện tích trồng, đáp ứng được nhu cầu của thị trường, bởi hiện tại một số loại cây trồng khác ở đảo như ngô, mè cũng chiếm diện tích lớn nhưng giá trị kinh tế thấp.

Như vậy, thực tế năm 2012, việc trồng tỏi có lợi hơn các loại cây trồng khác nhiều. Với mỗi ha trồng tỏi, mỗi mùa trừ các chi phí bỏ ra, người dân thu lợi được hơn 165 triệu đồng, còn trồng ngô thì họ sẽ bị lỗ 6,78 triệu đồng (xem bảng 2).

Bảng 1: Diện tích gieo trồng các loại cây trồng ở đảo Lý Sơn giai đoạn 2009-2012

ĐVT: ha

Loại cây/điện tích (ha)	Năm 2009	Năm 2010	Năm 2011	Năm 2012
1. Cây tỏi				
- Diện tích (ha)	277	288	290	294
- Tăng trưởng diện tích	-	3.97%	0.69%	1.38%
- DT trồng tỏi so với tổng DT gieo trồng của huyện	26.48%	25.99%	28.32%	24.60%
2. Cây hành	285	294	296	308
3. Ngô	239	252	275	273
4. Mè	160	170	50	185
5. Dưa hấu	30	47	50	50
6. Đậu phụng, đậu xanh, rau muống	55	57	63	85
Tổng diện tích gieo trồng (ha)	1046	1108	1024	1195

Nguồn: Tổng hợp số liệu từ Báo cáo tổng kết ngành nông nghiệp năm các năm 2010, 2011, ước 2012 của phòng KT&HTNT huyện Lý Sơn

Thế nhưng diện tích gieo trồng vẫn chia đều cho các loại cây trồng khác vì để trồng tỏi thì người dân phải bỏ ra chi phí khá cao (170,4 triệu cho mỗi ha trồng) - số tiền không nhỏ và không phải hộ dân nào cũng có đủ tiền để đầu tư. Với số vốn đầu tư lớn, tính rủi ro sẽ khá cao. Đây chính là lý do mà một bộ phận người dân vẫn không mặn mà với cây tỏi, chấp nhận “lấy công làm lời” để gieo trồng các loại cây trồng khác.

2. Thực trạng hoạt động sản xuất và tiêu thụ tỏi Lý Sơn hiện nay

Từ khi được Cục sở hữu Trí tuệ cấp giấy chứng nhận nhãn hiệu tập thể, tỏi Lý Sơn được người dùng biết đến nhiều hơn. Các nội dung dưới đây tập trung vào phân tích thực trạng sản xuất và tiêu thụ tỏi Lý Sơn từ khi có thương hiệu đến nay.

2.1 Hoạt động sản xuất

Đối với sản phẩm nông nghiệp, đặc biệt là cây tỏi, sản xuất như thế nào, kỹ thuật trồng ra sao sẽ ảnh hưởng rất lớn đến chất lượng sản phẩm đầu ra. Khâu thiết kế và giám sát quy trình sản xuất chính là điều kiện then chốt để đảm bảo hương vị đặc trưng của riêng tỏi Lý Sơn- yếu tố làm nên thương hiệu tỏi Lý Sơn.

Vì đặc điểm địa hình nhấp nhô, khó có thể dồn điền đổi thửa nên người dân Lý Sơn vẫn trồng tỏi theo cá thể hộ gia đình. Trước đây, tỏi vẫn được trồng theo phương thức truyền thống với quy trình cũng khá chặt chẽ: từ khâu cào đất, phủ đất đỏ bazan được chở từ núi về, phủ tiếp lớp phân chuồng, sau lại phủ lên trên lớp cát san hô mới lấy từ biển, sau đó mới trồng và chăm sóc. Chính quy trình sản xuất này đã tạo cho tỏi Lý Sơn có vị cay dịu và thơm đặc trưng mà các loại tỏi khác không có.

Sau khi công bố nhãn hiệu, huyện Lý Sơn đã nhận được nhiều đơn vị tham gia nghiên cứu quy trình canh tác, bảo quản tỏi như: phối hợp với Trung tâm khuyến nông tỉnh Quảng Ngãi xây dựng quy trình kỹ thuật canh tác tỏi truyền thống tại Lý Sơn; phối hợp với Viện khoa học Nông nghiệp Duyên hải Nam Trung bộ chọn điểm để triển khai mô hình phục tráng giống tỏi Lý Sơn; Phối hợp với Khoa cơ khí

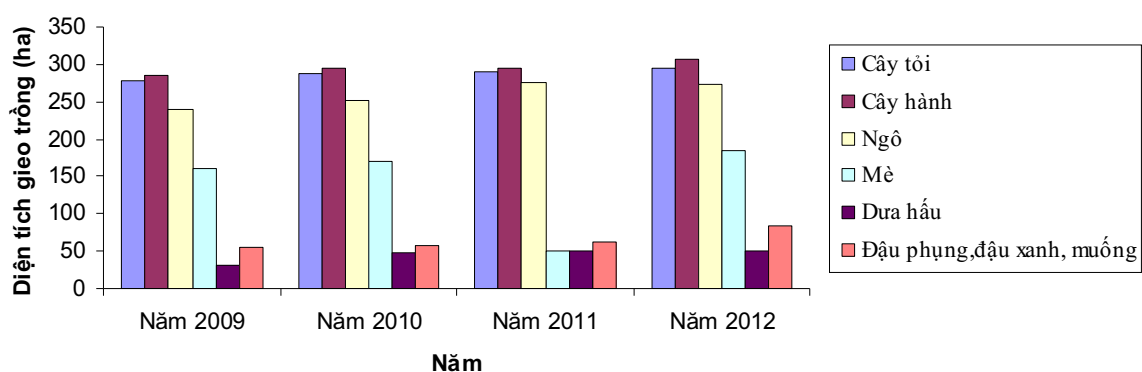
Trường ĐH Nông lâm Huế triển khai xây dựng hệ thống nhà sấy tỏi Lý Sơn nhằm đảm bảo chất lượng sản phẩm theo yêu cầu của thị trường và an toàn vệ sinh thực phẩm; Xây dựng và trình cơ quan thẩm quyền ban hành Quy trình thu hoạch, sơ chế vận chuyển và bảo quản sau thu hoạch.

Hiện nay, Sở Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn đang chủ trì dự án xây dựng hệ thống tưới tiêu cho huyện đảo Lý Sơn, Sở đang gấp rút thực hiện và dự kiến sẽ được áp dụng mô hình vào năm 2013. Đây là dự án có ý nghĩa hết sức lớn lao đối với ngành nông nghiệp của huyện khi mà nguồn nước luôn là một vấn đề nan giải của huyện lâu nay.

Như vậy, ở khâu sản xuất, đến nay, người dân trồng tỏi đã nhận được nhiều hỗ trợ về mặt kỹ thuật của các Sở, các đơn vị. Nhưng bên cạnh đó, trong thực tế áp dụng vẫn còn nhiều vấn đề cần xem xét, cụ thể:

Thứ nhất, mặc dù UBND huyện đảo Lý Sơn đã ban hành quy trình kỹ thuật canh tác tỏi truyền thống tại Lý Sơn vào năm 2010 nhưng việc áp dụng vẫn chưa rộng rãi. Quy trình này vẫn giữ các bước cơ bản như trước đây nhưng yêu cầu tiêu chuẩn kỹ thuật cụ thể hơn, định lượng cho từng khâu canh tác, hướng dẫn chi tiết cách thức chăm sóc, bảo quản hiệu quả, khoa học, đảm bảo chất lượng tỏi. Mặc dù

Biểu đồ 2: Diện tích các loại cây trồng ở Lý Sơn giai đoạn 2009-2012

Bảng 2: So sánh chi phí, doanh thu, lợi nhuận cho 1ha trồng Tỏi và trồng Ngô năm 2012 trên huyện đảo Lý Sơn

Nội dung	Đơn vị	Cây Tỏi			Cây Ngô		
		Số lượng	Đơn giá		Thành tiền(đồng)	Số lượng	Thành tiền(đồng)
I. Chi phí					170.400.000	45.820.000	
1. Khâu làm đất					36.000.000	9.000.000	
Cào, xới đất	ngày công	50	150.000	đồng/công	7.500.000	60	9.000.000
Phủ đất đỏ bazan	ngày công	150	150.000	đồng/công	22.500.000	0	0
Chi phí cát trắng	xe	20	300.000	đồng/xe	6.000.000	0	0
2. Giống	kg	700	100.000	đồng/kg	70.000.000	70	4.900.000
3. Phân bón					17.400.000		8.920.000
Phân chuồng	tấn	10	200.000	đồng/tấn	2.000.000	10	2.000.000
Urê	kg	500	11.000	đồng/kg	5.500.000	300	3.300.000
Super Lân	kg	200	4.000	đồng/kg	800.000	450	1.800.000
Kali	kg	400	13.000	đồng/kg	5.200.000	140	1.820.000
NPK	kg	300	13.000	đồng/kg	3.900.000		0
4. Thuốc BVTV					1.000.000		1.000.000
5. Tưới nước	lần	7	2.000.000	đồng/lần	14.000.000	3	6.000.000
6. Làm cỏ, xới xáo đất	ngày công	100	150.000	đồng/công	15.000.000	40	6.000.000
7. Thu hoạch					15.000.000		9.000.000
Chi phí nhân công thu hoạch	ngày công	60	150.000	đồng/công	9.000.000	20	3.000.000
Chi phí xe chở thu hoạch	xe	60	100.000	đồng/xe	6.000.000	60	6.000.000
8. Khác					2.000.000		1.000.000
II. Doanh thu	đồng	28	120.000	đồng/kg	336.000.000	48,8	39.040.000
III. Lợi nhuận	đồng				165.600.000		-6.780.000

Nguồn: tổng hợp thông tin từ người dân huyện đảo

vậy, nhiều hộ dân vẫn giữ thói quen canh tác cũ, không tuân thủ quy trình, do vậy xảy ra nhiều trường hợp dùng quá liều thuốc bảo vệ thực vật cho phép, có trường hợp bảo quản không hợp lý nên dễ hư, ảnh hưởng đến chất lượng tỏi thương phẩm.

Thứ hai, sản xuất vẫn chịu ảnh hưởng rất lớn của thời tiết. Mưa nhiều, nắng hạn đều ảnh hưởng mạnh mẽ đến năng suất và chất lượng tỏi. Ví dụ, vụ tỏi đông xuân 2011-2012, do ảnh hưởng nặng nề của đợt không khí lạnh kéo dài, kèm theo mưa vừa mưa to nhiều ngày sau Tết nên năng suất tỏi giảm sút đáng kể, chỉ còn 28 tạ/ha, chỉ bằng 66,67% năng suất vụ trước. Đến nay, chúng ta vẫn chưa có biện pháp kỹ thuật hữu hiệu (giống tỏi, canh tác..) để hạn chế ảnh hưởng trên.

Thứ ba, Nguồn cát trắng trên đảo ngày càng cạn kiệt, trong khi đó phương thức sản xuất vẫn chưa thay đổi. Với mỗi ha trồng tỏi, mỗi mùa phải phủ lên khoảng 90 m³ cát san hô mới. Như vậy, với khoảng

gần 300 ha trồng tỏi mỗi năm, người dân phải dùng khoảng 27.000 m³ cát. Như thế, chẳng bao lâu nữa có thể sẽ chẳng còn đủ cát để canh tác. Đây là một thách thức rất lớn của huyện đảo.

Thứ tư, để cải tạo đất, người dân phải phủ lớp đất đỏ bazan dày từ 1-2 cm trước khi phủ lớp cát. Lớp đất này được chở từ núi về hoặc đào từ hầm. Chưa nói đến sự vất vả của người dân thì rồi sẽ đến một lúc nào đó, nguồn đất đỏ bazan cũng sẽ cạn kiệt giống như cát san hô.

Bên cạnh đó, những khó khăn về nguồn nước tưới khi nắng hạn, khó khăn khi giá phân bón tăng cao cũng ảnh hưởng rất lớn đến việc sản xuất tỏi.

Từ những phân tích trên, ta thấy rằng để cây tỏi Lý Sơn phát triển bền vững thì những rào cản trong khâu sản xuất cần phải được tính toán và giải quyết một cách có hiệu quả. Cần phải có những nghiên cứu ứng dụng về phương thức canh tác mới hoặc

Bảng 3: Diện tích, sản lượng và giá tòi Lý Sơn giai đoạn 2009-2013

Cây Tỏi	ĐVT	Năm 2009	Năm 2010	Năm 2011	Năm 2012	KH 2013
Diện tích gieo trồng	ha	277	288	290	294	290
Năng suất	tạ/ha	58,3	68	42	28	65
Sản lượng	tấn	1.616	1.958,4	1.205	815	1.885
Giá bán (trung bình)	đồng/kg	25.000	85.000	35.000	120.000	

Nguồn: Tổng hợp từ báo cáo của phòng Kinh tế & HTNN huyện Lý Sơn

những giải pháp để khắc phục những khó khăn trên mà vẫn giữ được chất lượng tỏi ban đầu. Đó là một bài toán khó nhưng cần phải giải quyết.

3.2 Hoạt động tiêu thụ

Thứ nhất, công tác quảng bá, xúc tiến hỗ trợ hoạt động tiêu thụ

Nhận thức được vai trò của cây tỏi đối với đời sống người dân huyện đảo nên cây tỏi Lý Sơn nhận được nhiều sự quan tâm của các cấp chính quyền địa phương, các Sở Ban ngành. Được sự hỗ trợ trực tiếp của sở Công thương tỉnh Quảng Ngãi trong quá trình làm thủ tục đăng ký, tháng 10/2007 nhận hiệu tập thể hành tỏi Lý Sơn đã được Cục Sở Hữu trí tuệ Việt Nam cấp giấy chứng nhận.

Ở thời điểm này, một số hội thảo đã được tổ chức; Sở Khoa học và công nghệ tỉnh Quảng Ngãi xây dựng dự án “Quản lý và phát triển nhãn hiệu tập thể cho sản phẩm tỏi của huyện đảo Lý Sơn, tỉnh Quảng Ngãi” (thực hiện 2009-2010).

Bên cạnh đó, để quản lý và khai thác nhãn hiệu, ngày 28/5/2009 UBND tỉnh Quảng Ngãi đã ra Quyết định số 872/QĐ-UBND về việc thành lập Hội sản xuất, kinh doanh và chế biến hành tỏi Lý Sơn với 50 hộ (đến nay là 78 hội viên). Mục tiêu của Hội là nhằm đảm bảo chất lượng đặc thù của sản phẩm nhằm duy trì và phát triển danh tiếng, uy tín của Tỏi Lý Sơn từ đó nâng cao hiệu quả kinh tế của sản phẩm này.

Trong thời gian đầu thành lập, được sự thụ hưởng từ chương trình hỗ trợ phát triển tài sản trí tuệ của doanh nghiệp, thực hiện trong 02 năm 2009-2010 cho sản phẩm tỏi của huyện đảo Lý Sơn của Bộ Khoa học và Công nghệ, do Sở Khoa học & Công nghệ Quảng Ngãi chủ trì dự án, từ tháng 6/2009, Hội phối hợp với Sở Khoa học & Công nghệ tiến hành: thiết kế, đăng ký Webside, thiết kế tem chống

giả, nhãn sản phẩm, tờ rơi, cài tiến mẫu mã bao bì sản phẩm; hỗ trợ kinh phí cho Hội tham gia hội chợ, triển lãm quảng bá tại một số nơi như thành phố Quảng Ngãi, Tp. Hồ Chí Minh và Hà Nội.

Tuy nhiên, có một thực trạng là ngoài những hoạt động thụ hưởng từ các chương trình, dự án hợp tác từ các Sở, các đơn vị thì Hội chưa thực sự chủ động tổ chức một chương trình, kế hoạch cụ thể nào để xúc tiến và quảng bá nhãn hiệu. Chính vì vậy mà đến nay, sau khi dự án kết thúc (2010) thì mọi hoạt động của Hội cũng dừng theo. Điều này cũng không khó hiểu bởi Ban chấp hành của Hội đề xuất phát từ người dân trồng tỏi, họ chưa có nhiều kinh nghiệm trong việc quản lý kinh doanh nên công tác khai thác, quảng bá nhãn hiệu dường như vẫn còn rất mới với họ. Trong khi đó, với một thương hiệu mới như tỏi Lý Sơn thì đây là thời điểm mà hoạt động quảng bá thương hiệu, xúc tiến tiêu thụ cần được thực hiện một cách thường xuyên, liên tục để người dùng cả nước biết đến nhiều hơn, tạo điều kiện cho các nhà cung cấp mở rộng thị trường.

Thứ hai, phương thức tiêu thụ

Đến thời điểm này, Hội đã kết nạp 78 hội viên chính thức, gồm 31 hội viên hoạt động trong lĩnh vực kinh doanh (tiểu thương) và 47 hội viên hoạt động trong lĩnh vực sản xuất. Tuy nhiên, đến nay chỉ có 02 hội viên chính thức gắn nhãn mác hàng hóa cung ứng ra thị trường là Trương Nghĩa và Dương Quận, 02 cơ sở này tổ chức thu mua và bao gói sản phẩm để bán ra thị trường với quy mô nhỏ, hoạt động cầm chừng.

Như vậy, người dân trồng tỏi, kể cả hội viên thì vẫn tiêu thụ sản phẩm trồng ra theo cách truyền thống tức là thông qua các tiểu thương (hiện có khoảng 50 tiểu thương hoạt động, trong đó có 31 tiểu thương là hội viên chính thức của Hội) và qua

chợ là chính. Sau khi mua hàng, các tiêu thương đưa tôi vào đất liền tiêu thụ, thường thông qua các chợ đầu mối trong tỉnh.

Một phần nhỏ người dân bán cho hai cơ sở trên với giá cả thị trường. Hai cơ sở này đóng gói và gắn nhãn để tiêu thụ. Thị trường tiêu thụ chủ yếu của sản phẩm đóng gói chỉ bó hẹp phạm vi Quảng Ngãi là chính; Nếu có chuyên ra khỏi tỉnh thì thường chỉ thông qua con đường đối tượng khách hàng mua làm quà tặng. Với đối tượng khách hàng này thì cơ sở phân phối và bán với giá cao nhưng số lượng tiêu thụ lại rất hạn chế, rõ ràng đây chưa phải là chiến lược bền vững. Các cơ sở này cũng đã đưa hàng vào một vài siêu thị nhưng số lượng tiêu thụ không đáng kể.

Như thế, kể từ khi có thương hiệu tôi Lý Sơn, có Hội sản xuất kinh doanh và chế biến hành tỏi thì việc tiêu thụ tỏi vẫn chẳng khác gì nhiều so với trước! Việc hình thành và tồn tại hai cơ sở cung ứng trên là một kết quả theo hướng tích cực nhưng hoạt động lại quá nhỏ lẻ và chưa hiệu quả.

Thứ ba, sản lượng và giá cả tiêu thụ

Không giống như một số sản phẩm nông nghiệp khác như mía, cà phê,... hiện sản lượng chưa nhiều, chất lượng tốt nên tỏi Lý Sơn thường được tiêu thụ hết ngay sau khi thu hoạch, nếu người dân muốn bán; vấn đề mà người bán quan tâm chỉ là giá cả bao nhiêu mà thôi.

Trong thời gian đầu sau khi công bố nhãn hiệu, giá tỏi tăng đột biến; đặc biệt thể hiện rõ ràng trong năm 2010, giá tỏi tăng đến 85.000đ/kg; gấp gần 3,5 lần so với những năm trước (bảng 3), người dân hoan được mùa được cả giá.

Nhưng cũng chính vì sự vượt giá này đã tạo sự chênh lệch giá giữa tỏi Lý Sơn với các loại tỏi khác trên thị trường như tỏi Trung Quốc, tỏi Ninh Hiệp, tỏi Phan Rang và nhiều loại tỏi ở khu vực phía Bắc. Thấy vậy, nhiều người dân trên đảo lại mua ngược các loại tỏi khác ra đảo, sau đó trộn lẫn với tỏi Lý Sơn và bán giá cao. Điều này đã gây ảnh hưởng rất xấu đến thương hiệu tỏi Lý Sơn một thời gian dài. Vì thông tin đó, giá tỏi Lý Sơn giảm mạnh vì người tiêu dùng không biết đâu là tỏi Lý Sơn đích thực. Năm 2011, giá tỏi chỉ còn 35.000 đồng/kg mặc dù năng suất và sản lượng không đạt như những năm trước. Như vậy, khi thương hiệu tỏi Lý Sơn vừa mới khởi tạo thì vì sự thiếu hiểu biết của người dân, cũng như sự quản lý lỏng lẻo của chính quyền địa phương

đã làm cho thương hiệu tỏi Lý Sơn bị lung lay trong tâm trí người tiêu dùng.

Nhận thức được điều đó, sau khi được chính quyền địa phương vận động tuyên truyền, người dân cũng thấy được tác hại nặng nề của việc làm trên nên đến thời điểm này, việc chở tỏi ra đảo hầu như không còn diễn ra nữa, tỏi Lý Sơn lại chập chững xây dựng lại lòng tin của người tiêu dùng.

Năm 2012, giá tỏi đã dần khôi phục, năng suất tỏi lại giảm, người dân lại có tâm lý dự trữ tỏi trong nhà, xem như “của để dành” nên lượng cung tỏi ra thị trường vốn ít đã càng ít thêm, giá tỏi đến thời điểm này đã lên đến 120.000 đ/kg và dự báo sẽ còn tăng cao nữa khi mùa Tết đến.

Như vậy, giá tỏi trong những năm qua vẫn biến động; diện tích đất trồng ở huyện vẫn san sẻ đều cho cây tỏi, cây hành, cây ngô và một vài cây nông nghiệp khác. Điều này có nghĩa rằng đến nay, phần lợi của người nông dân khi trồng tỏi vẫn chẳng khác hơn các loại cây trồng còn lại và rằng tỏi Lý Sơn vẫn chưa phát huy được thế mạnh thương hiệu của mình.

3. Cần làm gì để có thể phát triển bền vững cây tỏi Lý Sơn?

Từ những phân tích trên ta thấy rằng để phát huy hiệu quả cây tỏi Lý Sơn thì cần phải giải quyết những vấn đề sau:

3.1 Các giải pháp ở khâu sản xuất

Thứ nhất, giải pháp về cát trắng, quy trình và giống tỏi

Với người nông dân nói chung và người dân trồng tỏi nói riêng, các nghiên cứu khoa học về giống cây trồng, kỹ thuật canh tác cũng như các vấn đề khác có liên quan đều là công việc mà người dân không đủ sức, không có khả năng; cần sự hỗ trợ của các cấp chính quyền có liên quan.

Với cây tỏi Lý Sơn, các phân tích ở trên đã chỉ ra vấn đề sau đây cần được nghiên cứu thấu đáo:

Về cát trắng dùng để phủ khi canh tác tỏi. Vấn đề ở chỗ nếu cát trắng ven đảo cạn kiệt thì người dân chỉ có thể hút cát từ biển và đưa về đảo. Nhưng với cách này thì chi phí cho cát trắng sẽ rất cao. Đây không phải là cách giải quyết hiệu quả. Ta biết rằng mục tiêu của việc thay lớp cát mới là giữ độ ẩm cho củ tỏi, vị mặn trong cát làm cho tỏi thơm và cay đặc trưng hơn.

UBND huyện đảo Lý Sơn nên phối hợp chặt chẽ

và tranh thủ sự hỗ trợ của UBND tỉnh, các cơ quan có liên quan như Sở Khoa học và Công nghệ, Sở Nông nghiệp và PTNT cũng như các cơ sở nghiên cứu khoa học nhằm nghiên cứu sử dụng vật liệu khác sản có thay thế dần lớp cát trắng giữ ẩm cho tòi mà vẫn đảm bảo vị mặn, để giữ vị riêng có của tòi Lý Sơn. Đây chính là hướng cần đặt ra và triển khai trong thực tiễn.

Bên cạnh đó, nếu tìm ra được quy trình canh tác hiệu quả, nghiên cứu giống tòi phù hợp với thổ nhưỡng của Lý Sơn sẽ góp phần hạn chế bớt những tác động của thời tiết đến năng suất và chất lượng tòi, làm cho người dân an tâm hơn khi đầu tư sản xuất.

Thứ hai, giải pháp mở rộng diện tích trồng tòi

Người nông dân thường gặp nhiều khó khăn khi áp dụng các điều kiện kỹ thuật hiện đại; vốn ít trong khi trồng tòi lại có chi phí cao gấp 4-5 lần so với trồng những loại cây trồng khác. Nếu không có sự trợ giúp hiệu quả của các cơ quan Nhà nước cũng như các đối tác có liên quan để giải quyết vấn đề kỹ thuật và vốn thì chắc chắn sự phát triển cây tòi Lý Sơn mãi chỉ là niềm mơ ước.

Để làm được việc này, trước hết cần xây dựng mô hình liên kết, đảm bảo sự hỗ trợ của các đối tác tiêu thụ với người dân trồng tòi ở các phương diện:

- Các doanh nghiệp/đại lý tiêu thụ cần chủ động tính toán nhu cầu và thực hiện hỗ trợ vốn cho người dân trồng tòi.

- Nghiên cứu các yếu tố kỹ thuật về giống, quy trình kỹ thuật trong trồng tọt, bảo quản tòi cũng là hoạt động nằm ngoài khả năng của người nông dân.

- Hướng dẫn quy trình kỹ thuật cho nông dân nuôi trồng, bảo quản cho người nông dân.

Điều kiện cần có là cần nhận thức đúng đắn lợi ích lâu dài khi phát triển cây tòi. Kinh nghiệm liên kết toàn bộ quá trình từ sản xuất đến tiêu thụ đã được áp dụng cho những sản phẩm nông nghiệp như mía đường, mỳ, cà phê, đặc biệt điển hình như mô hình liên kết ở Hiệp hội mía đường Lam Sơn đem lại hiệu quả khá cao. UBND huyện Lý Sơn, các doanh nghiệp tiêu thụ, ngân hàng và các bộ phận khác có liên quan có thể nghiên cứu các kinh nghiệm liên kết này để ứng dụng cho cây tòi Lý Sơn. Doanh nghiệp hoặc đại lý tiêu thụ hỗ trợ về kỹ thuật cũng như vốn cho người dân sản xuất để cuối mùa người dân bán sản phẩm cho doanh nghiệp hoặc đại lý đầu tư. Cách phối hợp này đem lại lợi

ích cho cả hai bên: người dân có vốn để đầu tư trồng tòi, lại yên tâm về đầu ra của sản phẩm còn doanh nghiệp hoặc đại lý có nguồn tòi đảm bảo chất lượng để cung ứng ra thị trường.

Thực tế hiện nay vẫn chưa có doanh nghiệp nào có quy mô để đảm nhận nhiệm vụ này thì UBND huyện Lý Sơn có thể phối hợp với ngân hàng (Agribank) để mở rộng tín dụng, hỗ trợ lãi suất đặc biệt cho người dân vay vốn trồng tòi và cho cả doanh nghiệp nào đủ năng lực có nhu cầu phân phối tòi. Đến một thời điểm nào đó, khi đã phát triển ổn định, có nền tảng thì sự phối hợp giữa doanh nghiệp và người dân sẽ được thực hiện một cách tự nhiên và hiệu quả. Thực tế, mỗi vụ tòi chỉ mất 04 tháng nên việc quay vòng vốn cũng khá nhanh. Đây cũng là hướng giải quyết cần được lưu ý.

Thứ ba, giải pháp hướng dẫn nông dân

Muốn cung cấp cho thị trường sản phẩm tòi giữ chất lượng đặc trưng của tòi Lý Sơn một cách bền vững với sản lượng ổn định thì không thể thiếu khâu hướng dẫn kỹ thuật. Những vấn đề sau cần có các bộ phận kỹ thuật có liên quan hướng dẫn:

- Giống và gây giống: nếu vẫn canh tác theo mô hình người nông dân tự gây giống thì cần có hướng dẫn kỹ thuật gây giống cho bà con nông dân; Bộ phận này có thể nằm trong hợp tác xã dịch vụ. Nếu nâng lên mức cao hơn, chính hợp tác xã dịch vụ sẽ đảm nhận nhiệm vụ này. Vấn đề sẽ xuất hiện: làm sao để tòi giống có chất lượng tốt với giá cả hợp lý? Tổ chức sao cho không được phép ép giá bà con nông dân?...

- Kỹ thuật trồng và chăm sóc cây tòi: Kỹ thuật trồng tòi, chăm sóc tòi cũng cần được quy chuẩn hoá và hướng dẫn bà con nông dân. Cũng có thể tổ chức bộ phận này nằm trong hợp tác xã dịch vụ. Vấn đề vẫn là làm sao để chất lượng hướng dẫn tốt với giá cả hợp lý.

- Cung cấp nước tưới: Mỗi hộ gia đình có thể trồng nhiều hay ít, ruộng có thể tập trung một nơi hoặc phân tán nhiều nơi. Dù sao cũng không thể tổ chức theo kiểu tự bà con thực hiện tưới tiêu mang tính cá thể. Dịch vụ này cũng cần có sự tổ chức tập trung và tổ chức đảm trách có thể là hợp tác xã dịch vụ.

Các phân tích trên đây cho thấy rất cần có tổ chức thực hiện các hoạt động hỗ trợ giống, kỹ thuật, nước và cả phân bón cho bà con nông dân trồng tòi. Trong điều kiện Lý Sơn, kiểu hợp tác xã dịch vụ có lẽ là

thích hợp nhất. Tuy nhiên, hình thức tổ chức kiểu nào cũng phải trên cơ sở tự nguyện, bình đẳng và rõ ràng: tốt nhất là tổ chức theo nguyên lý cạnh tranh, nếu không thể tổ chức kiểu cạnh tranh thì phải tổ chức theo kiểu minh bạch!

3.2 Các giải pháp ở khâu tiêu thụ

Thứ nhất, đơn vị quản lý và khai thác giá trị thương hiệu tỏi Lý Sơn là Hội sản xuất, kinh doanh và chế biến hành tỏi Lý Sơn nhưng hoạt động không hiệu quả, cần được thể chế lại về tổ chức, mục tiêu hoạt động, kế hoạch hoạt động để thể hiện đúng vai trò của Hội trong việc bảo vệ và phát triển giá trị kinh tế của tỏi Lý Sơn.

Là một tổ chức xã hội nghề nghiệp được UBND tỉnh Quyết định thành lập và phê duyệt Điều lệ, hoạt động thuộc sự quản lý trực tiếp của Sở Nội vụ nhưng hiệu quả hoạt động thấp, việc tham gia là hội viên chính thức vẫn chưa thấy khác biệt gì so với không tham gia hội viên, không quản lý được sản lượng và chất lượng sản phẩm xuất ra thị trường. Do đó, huyện đảo Lý Sơn cần tham mưu cho Sở Nội vụ, UBND tỉnh để điều chỉnh hoạt động của Hội, việc bầu chọn nhân sự cần sự góp mặt của doanh nhân chứ không đơn thuần chỉ toàn là người dân trồng tỏi, họ chưa có kinh nghiệm trong điều hành, kinh doanh, chưa am hiểu thị trường thì làm sao đưa Hội hoạt động có hiệu quả được!

Tổ chức theo kiểu hiệp hội, hội nghề là tổ chức thích hợp nhất; Vấn đề là làm sao Hội phải hoạt động được một cách hiệu quả là việc mà các cấp chính quyền rất cần làm.

Thứ hai, Bên cạnh việc công bố rộng rãi và hướng dẫn kỹ thuật để người dân trồng tỏi thực hiện đúng quy trình kỹ thuật canh tác tỏi nhằm giữ được mùi vị đặc trưng của tỏi Lý Sơn thì phải giám sát chặt chẽ và có chế tài thích đáng đối với những trường hợp làm giả tỏi, cung cấp tỏi không đúng

chất lượng ra thị trường. Cần thường xuyên thực hiện kiểm tra, kiểm soát việc chấp hành quy chế sử dụng nhãn hiệu tập thể của các hộ, các đơn vị sản xuất và kinh doanh tỏi, tránh tình trạng sử dụng tràn lan, không đúng nhãn mác đã quy định và cả tình trạng “ăn theo”, “nhái” tỏi Lý Sơn. UBND huyện đảo Lý Sơn phải thực hiện tốt được vai trò này thì mới bảo vệ được danh tiếng và uy tín của tỏi Lý Sơn trên thị trường. Chỉ khi nào giá trị cây tỏi Lý Sơn được công nhận rộng rãi thì lúc đó giá cả trên thị trường mới bớt biến động thất thường.

Thứ ba, chưa có một doanh nghiệp, một tổ chức kinh doanh nào có quy mô, có kinh nghiệm quản lý, đủ năng lực để quảng bá thương hiệu, phát triển mở rộng thị trường.

Nếu trong những năm tới, việc kinh doanh tỏi chỉ vẫn chỉ dừng ở hai cơ sở nhỏ và mua bán qua chợ là chính thì khả năng thương hiệu tỏi Lý Sơn dần bị mai một trên thị trường là rất lớn. Đề nghị UBND tỉnh Quảng Ngãi có những chỉ đạo sâu sát, phòng Kinh tế & Hạ tầng nông thôn huyện đảo Lý Sơn quan tâm và có những giải pháp căn cơ kịp thời (tạo điều kiện về địa điểm; cam kết cung ứng tỏi đúng chất lượng, tận đất liền hoặc giảm phí tàu thuyền chuyên chở; miễn giảm lãi suất vay vốn đầu tư, thuế...) để có thể thu hút những doanh nghiệp lớn tập trung khâu phát triển thị trường, phân phối sản phẩm.

Tóm lại, ta thấy rằng việc việc phát triển cây tỏi Lý Sơn vẫn còn rất nhiều vấn đề cả từ khâu sản xuất đến khâu tiêu thụ, cần lắm một chiến lược dài hơi cho cây tỏi để có thể phát triển bền vững, đưa thương hiệu tỏi Lý Sơn phát triển thành thương hiệu đáng tự hào của người dân Quảng Ngãi và để người dân vùng đảo yên tâm phủ xanh cánh đồng tỏi của mình.□

Tài liệu tham khảo:

1. Nguyễn Thành Độ và Nguyễn Ngọc Huyền: Quản trị kinh doanh, NXB Đại học Kinh tế Quốc dân, 2012
2. Nguyễn Ngọc Huyền: Chính sách giá cả như thế nào đem lại lợi ích cho doanh nghiệp trong nền kinh tế thị trường? Tạp chí Kinh tế và Phát triển số 105 (03/2006), trang 37-39
3. Nguyễn Ngọc Huyền: Chiến lược kinh doanh trong nền kinh tế toàn cầu, NXB Đại học Kinh tế Quốc dân, 2009
4. Hội sản xuất kinh doanh và chế biến hành tỏi Lý Sơn, Báo cáo tình hình hoạt động của Hội sản xuất, kinh doanh và chế biến hành tỏi Lý Sơn.
5. Phòng Kinh tế & HTNT huyện Lý Sơn, Báo cáo tổng kết ngành nông nghiệp năm các năm 2010, 2011, ước 2012.
6. Phòng Kinh tế & HTNT huyện Lý Sơn, Báo cáo thực hiện nhiệm vụ năm 2012.
7. UBND huyện Lý Sơn, Quy trình kỹ thuật canh tác tỏi truyền thống tại Lý Sơn.